

SUURUPI KÜLA ARENGUKAVA 2023-2030

Hea näide meie vallast, millest võiksime lähtuda

<https://media.voog.com/0000/0042/3131/files/Tiskre-Harkuj%C3%A4rve%20arengukava%20aastateks%202022-2028.pdf>

Kontaktid:

mailis.laht@klab.ee

martsepp@online.ee

adamsonkristiina@gmail.com

elo.vohandu@gmail.com

Sisukord

1	Sissejuhatus.....	3
1.1	Eesmärk.....	3
1.2	Taust.....	3
2	Arengukava koostamine.....	4
3	Küla üldisloomustus ja tänane olukord.....	5
3.1	Asend ja rahvastik.....	5
3.2	Transport ja teedevõrk.....	7
3.2.1	Tänavavalgustus.....	8
3.2.2	Meretransport.....	8
3.3	Elamud, maaomand ja maakasutus, kinnisvaraarendus.....	8
3.3.1	Side.....	9
3.3.2	Joogivesi ja kanalisatsioon.....	10
3.3.3	Jäätmed.....	11
3.4	Küla majanduskeskkond ja ettevõtlus.....	11
3.5	Haridus.....	12
3.6	Huvitegevus ja kooskäimine.....	12
3.7	Kultuur ja ajalugu.....	13
3.7.1	Suurupi tuletornid.....	13
3.7.2	Suurupi merekindlus ja rannapatareid.....	14
3.7.3	Mõisad.....	15
3.8	Loodus.....	15
3.8.1	Keskkonnaprobleemid.....	16
4	STRATEEGIA.....	18
4.1	Arengutegurite analüüs (SWOT).....	19
4.1.1	Tugevused ja võimalused.....	19
4.2	Kogukonna vajadused ja koostöö vallaga.....	19

4.2.1	Sadam ja avatus merele.....	21
4.2.2	Turism.....	21
4.2.3	Loodus ja elukeskkonna säilimine.....	21
4.2.4	Sotsiaalne infrastruktuur.....	22
4.3	Tulevikuvisioon.....	22
5	<i>Arengukava rakendamine - Tegevuskava.....</i>	23
5.1	Arengukava elluviimine ja täitmise jälgimine.....	24

1 Sissejuhatus

“Suurupi küla arengukava 2023-2030” on piirkonna arengudokument aastateks 2023-2030. Arengukava koostamise eesmärk on jätkata piirkonna hea elukeskkonna arendamise ja säilitamisega, määratleda järgnevals perioodiks arenguperspektiivid ja liikuda nende suunas plaanipäraselt. Arengukava võtab kokku Suurupi küla hetkeolukorra, elanike poolt välja toodud puudujäägid ning ootused elukeskkonna parandamiseks. Suurupi küla arengukava on algatatud Suurupi küla aktiivi poolt, kuhu kuuluvad külas tegutsevad vabaühendused ja aktiivsed kogukonna liikmed.

1.1 Eesmärk

Küla arengukava eesmärgiks on küla tasakaalustatud arengusuundade kaardistamine, arvestades küla unikaalset kultuuripärandit, loodusväärtusi ja elanikkonna vajadusi.

1.2 Taust

Arengukava algatati selleks, et luua värske visioon Suurupi küla arengu osas. Suurupi küla iseloomustab rahvastiku arvu pidev juurdekasv ning elamuehituse kiire areng. Suurupi küla elanikud soovivad, et ka nende küla oleks arenenud ja kaasaegse infrastruktuuriga elupaik, kus oleksid tagatud esmased teenused, võimalik saada esmast haridust ja oleksid võimalused huvitegevuseks, sisukaks vaba aja veetmiseks ning inimesed tunneksid ennast siin turvaliselt. Samas säiliks paigale iseloomulik rohelus, ligipääs merele ja salapära.

Arengukava on vajalik külale selleks, et olla teadlik olemasolevast olukorrast, koondada kohalike elanike vajadused ning hinnata võimalusi arengule kaasa aitamisele.

Arengukava sisaldab ühelt poolt ülevaadet praegusest küla olukorrast, teisalt aga vaatab tulevikku, pannes paika pikemaajalised arengusuunad ja eelistused elanike jaoks ning on aluseks edasistele tegevustele.

Praeguse olukorra hindamisel ja arvandmete esitamisel on tuginetud kehtivale Harku valla arengukavale¹, läbi viidud küsitlusele ja rahvakoosolekutele.

¹ „Harku valla arengukava aastani 2037“ <https://www.riigiteataja.ee/akt/410102018028>

Arengukava on dokument, mis on aluseks küla tegevuste, eesmärkide ja rahaliste vahendite kavandamisel ning ettepanekute tegemisel Harku vallavalitsusele ja vallavolikogule. Arengukava toob välja kohalikke elanikke puudutavad probleemid ja lahendamata küsimused, samuti esitatakse konkreetseid tegevusi, mida hakatakse seatud eesmärkide saavutamiseks ühiselt ellu viima. See väldib juhuslikkust nii oma tegevuste kavandamisel kui suhtlemisel vallavalitsusega. Kindlad sihid võimaldavad piiratud ressursside efektiivsemat kasutamist.

2 Arengukava koostamine

Arengukava koostamisel on lähtutud Harku valla arengukavade koostamise juhise².

Suurupi küla 2023-2030 arengukava koostamisel on aluseks võetud "Suurupi küla arengukava aastateks 2010-2018"³, mis oli koostatud Suurupi rannaäärse piirkonna ja selle elanike igakülgse arendamise, elanikkonna eneseteadvuse tõstmise elujõulise ja omanäolise piirkonna nimel, looduse, ajaloo ja kultuuripärandi säilitamise ja propageerimise eesmärgil.

Elanike arv on 12 aastaga Suurupi külas kahekordistunud, mistõttu on vajadus uuesti arengusuunad ja tegevused üle vaadata. 01.märtsi 2023 seisuga elab Suurupis 1317 elanikku. Võrdluseks 01.juuni 2010 seisuga elas Suurupis 750 elanikku.

Ainult suveperioodil elavate elanike arv on järjest vähenenud ning piirkonnast on saanud üks hinnatud elupiirkond, kuhu on elukoha soetanud Eesti suurima keskmise sissetulekuga inimesed. (Eesti parima sissetulekuga elanikega piirkondi Eestis⁴.)

Arengukava koostamise lahutamatuks osaks on kohalike elanike kaasamine nii koostamise kui ka eesmärkide saavutamise protsessi. Arengukava koostamiseks korraldati juunis 2022 kohalikele elanikele küsitlus. Initsiatiivgrupi poolt koostati arutelude põhjal veebiküsitlus, mis oli avatud 7. juuni - 21. juuni 2022 ja millele vastasid kokku 84 inimest (vanuses 14 - 74 eluaastat). Vastajad jagunesid vastavalt püsielanike(86,6%), hooajaliste elanike(8,5%) ja muud moodi Suurupi külaga seotud inimeste (4,9%) vahel. Naisi oli vastajate hulgas 57 ja mehi 25.

Küsimustiku kokkuvõtet esitleti avalikul arutelul 21. juulil 2022 Suurupi muuseum-külakeskuses, Suurupi küla arengukava küsitluse vastuste tutvustamine.

Kohale tulnud aktiivsed Suurupi elanikud aitasid välja sõeluda peamised märksõnad (täpsemalt **esitatud peatükis 4**).

Augustis kohtus Suurupi kogukonna initsiatiivgrupp uuesti, et üle vaadata küsitlusest laekunud ettepanekud ning arutada prioriteetseid tegevusi 2023.-2024. aastaks.

² „Harku valla kandi- ja külapõhiste arengukavade koostamise soovitusel“

<https://www.harku.ee/documents/2846103/2893754/Harku+valla+kandi-+ja+k%C3%BClap%C3%B5hi+ste+arengukavade+koostamise+soovitused.pdf/36aa6c5d-de73-477e-a87e-2ff532ee69e4>

³ "Suurupi küla arengukava aastateks 2010-2018" [link](#)

⁴ Statistika Amet sissetulek <https://estat.stat.ee/StatistikaKaart/VKR>

Arengukava esimene peatükk võtab kokku küla olukorra elukeskkonna olulistest küsimustes ja küla puudutavad arengusuunad riigi, valla (kokkuvõtte erinevatest arengukavadest ja plaanidest, mis puudutavad otseselt küla) ja kogukonna tasemel (tegevused ja kaasamine, mida seni on tehtud). Kokkuvõtte annab ülevaate ühes kohas küla puudutavatest plaanidest ja arengusuundadest.

Teises peatükis on toodud kogukonnale olulised arenguplaanid kuni aastani 2030.

Kolmandas peatükis on **tegevuskava näidis**.

Arengukava on koostatud aastateks 2023-2030, mis määrab kindlaks Suurupi küla arengu eesmärgid **ja sellest lähtuva tegevuskava**.

Arengukava põhjal luuakse iga-aastane tegevuskava, mis aitab arengukava eesmärgi ellu viia. Tegevuskava loomise ja elluviimisega tegeleb MTÜ Suurupi koostöös kohalike vabaühenduste ja kogukonnaga.

Arengukava on heaks kiidetud Suurupi küla elanike üldkoosolekul ning esitatud

Harku vallavalitsusele ettepanekuga arvestamiseks Harku valla arengukava, üldplaneeringu ja järgnevat aastate eelarveprojektide koostamisel.

Täname kõiki, kes Suurupi küla arengukava koostamisel abiks olid, osaledes aruteludes, küsimustiku koostamises ning arengukava dokumendi toimetamises!

3 Küla üldiseloostus ja tänane olukord

Suurupi küla on üks osa Harku vallast. Harku vald on atraktiivne kohalik omavalitsus, mis asub Tallinna kõrval, olles Eesti kiiremini arenevaid valdasid.

Harku vallas on piirkondi, mis on juba linnastunud (Tabasalu, Harku, Tiskre), kui ka neid, kus on veel alles rahulik maaelu miljö. **Suurupi on selles mõttes kuskil vahepeal.**

Harku valla 21 km pikkusest merepiirist asub $\frac{1}{3}$ Suurupis.

Külaelanike arv on viimase 12 aastaga kahekordistunud ja Suurupi on tõusnud sellega Harku valla suuruselt viiendaks asustusüksuseks⁵. Suurupi on endiselt koht Harku vallas, kus puudub lasteaed, kool, pood või mõni muu teenindusasutus. Eelkõige on Suurupi hinnatud kui looduskaunis mereäärne elukeskkond ja teenuste puudumisega on siia elama asumisel arvestatud, mõned kohalikud peavad seda väärtuseks omaette. Külas on aga ka palju neid, kes tunnevad puudust esmatarbe teenustest (näiteks kodupoest, paki- või pangaautomaadist (Suurupi küla arengukava küsitlus, 2022)).

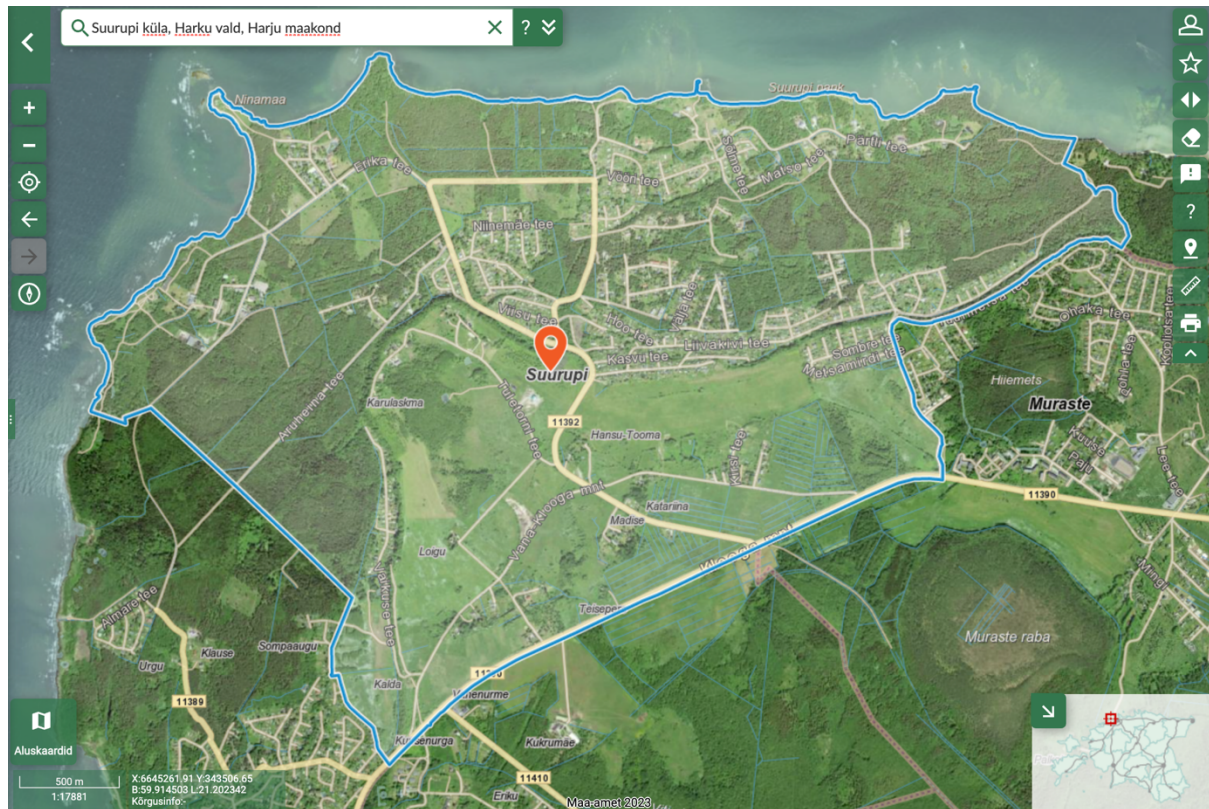
3.1 Asend ja rahvastik

Harku vald on mereäärne vald Loode-Eestis, Tallinna ja Keila vahel. Harku vald asub Harjumaa põhjaosas, piirnedes idast Tallinna linnaga, lõunast Saue vallaga, edelast

⁵ <https://www.harku.ee/statistika>

Lääne-Harju vallaga, valla lääne ja põhja piiriks on Soome laht. Vallal on 21 km pikkune merepiir, millest suure osa moodustab pankrannik.

Harku vallas Suurupi poolsaarel paiknev Suurupi küla asub ligikaudu 20 km kaugusel Tallinnast lääne suunal. Ulatub ca 8 km põhjast lõunasse ja 8 km läänest itta. Harku valla merepiirist jääb Suurupisse ca. 7 km, mis on 30% valla merepiirist. Idast piirneb küla Meriküla, Muraste ja Liikva külaga, lõunast ja läänest Viti ja Vääna-Jõesuu külaga ning ja põhjast Tallinna lahega. Üle mere jääb Naissaar (Viimis vald). Looduslikult eraldab Suurupit paekivi pank, mis jookseb küla keskelt ja mõjutab oluliselt liikumis võimalusi. Enamik elanikke elab all pool panka.

Joonis 1 Suurupi küla paiknemine ja geograafiline keskpunkt.

Kaugused mööda teid küla geograafilisest keskpunktist valla tähtsamatesse asutustesse on järgmised:

Tabasalu perearstikeskusesse, vallavalitsusse, kauplusesse ja postkontorisse 7 km, Murastesse kauplusesse, apteeki, kooli 4 km, Vääna-Jõesuuse kauplustesse, kooli, lasteaeda 3,5 km, haiglasse Tallinnas 20 km, Lohusalu sadamasse 20 km, Tallinna kesklinna 20 km, Tallinna Bussijaama 21 km, Balti raudteejaama 22 km ja Tallinna lennujaama 30 km. Suurupi elanikkond on kiirelt kasvanud. 2010 aastal oli Suurupis aastaringselt piirkonnas elavaid inimesi 750. Septembriks 2022 on elanike arv tõusnud 1313-ni. Oluline muutus on toimunud piirkonnas aastaringselt elavate inimeste arvus, kuid endiselt on palju ka suveperioodil piirkonnas puhkajaid (endine suvilate piirkond, avalik mererand, matkarajad). Küla vanuseline koosseis seisuga 01.09.2022⁶:

- Mudilased ehk vanusegrupp 1-3 aastat – 47;

⁶ Harku vald harku.ee

- Eelkooliealised lapsed ehk vanusegrupp 3-7 aastat – 75;
- Algkooliealised lapsed ehk vanus kuni 12 eluaastat – 92;
- Noored vanus 13-21 eluaastat- 220;
- Täisealised vanus 22-70 eluaastat- 815;
- Eakad vanus 70eluaastat ja rohkem- 64

Kui analüüsida seda, kuidas on viimastel aastatel investeeritud Suurupi külla, siis võib suurimate investeeringutena nimetada Suurupi küla ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu välja arendamist ning kergliiklustee rajamist, mis ühendab küla Klooga maanteega. 2023. a vallaeelarve näeb ette eelnimetatud tee pikendamist kuni Suurupi rannani ning Munakivi tee lõigu rekonstrueerimist. Planeeritud on investeerida ka turismi ja tulevikus on lootust, et Suurupi ülemine tuletorn saab taas külastajatele avatud. Suurupi merekindluse metsa kohaliku looduskaitseala loomine peaks toimuma 2023. aasta lõpuks. (Harku valla eelarve 2023; Harku valla tegevuskava 2023-2026)

3.2 Transport ja teedevõrk

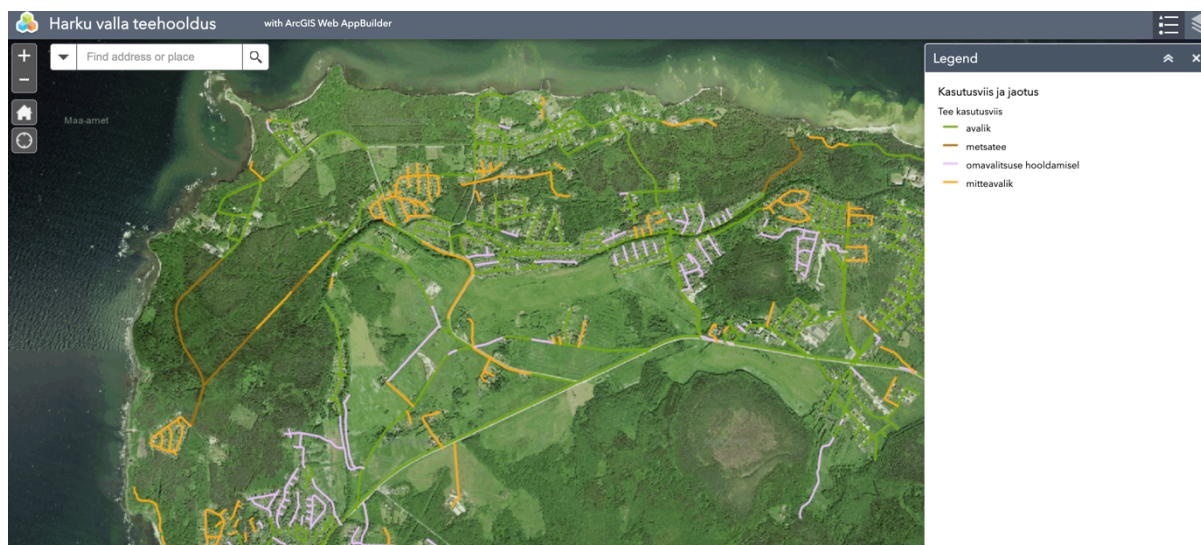
Transporti ja teedevõrku mõjutab kõige enam küla looduslik eripära ehk paiknemine kahel tasapinnal. 42m paekivi pangast pääseb autoga üles kahes kohast: Kallaku teel ja Munakivi teel. Küla piirneb mäe peal Klooga maanteega, mida kaudu on võimalik liikuda lähematesse küladesse Muraste ja Vääna-Jõesuu, aga ka kaugemale. Mere äärne ehk alumise tasapinna ühendus naaberküladega (Vääna-Jõesuu, Meriküla sh Tabasalu kooli Meriküla õppehoone) autoliikluseks puudub. Ajaloolised küla ja metsateed on kas eraomandiga suletud, muudetud kergliiklusteedeks või läbimatud.

Küla läbib üks riigimaantee - Suurupi tee. Teised on kohalikud teed, mis on kas valla omandis, kuuluvad eraomanikele, on ühistute omandis või on nende kuuluvus kindlaks määramata.

Suvila piirkonnad kujundavad olulisel määral Suurupi elukeskkonda sh tänava võrgud baseeruvad endiselt suvilalte aegsel taristul, mis ei ole alati aastaringseks kasutamiseks sobilikud.

Munakivi teed on mälestus varasematest aegadest. Täna kasutusel kas matkaradadena metsas või ka osana sõiduteest, mis viib Suurupi ranna parklasse.

Probleemiks on kujunenud piirangud ranna- ja metsaalade avalikul kasutamisel. Senised randa viivad teed(sh kergliiklusteed ja jalgrajad) on enamjaolt maaomanike poolt suletud. Kuigi elatakse mere vahetus läheduses, puuduvad elanikel võimalused minna oma krundi suhtes lähimasse randa.

Joonis 2 Suurupi teed kasutusviisi alusel väljavõte Harku valla teehoolduse kaardilt 04.2023
(<https://kaart.harku.ee/portal/apps/webappviewer/index.html?id=250d34bf49cb429c8f5549c0f9c7d566>)

3.2.1 Tänavavalgustus

Külas on oluline hulk elupiirkondi, kus puudub tänavavalgustus⁷. Samuti puudub tänavavalgustus mitme bussipeatusesse viiva tee ääres, mis kujutab olulist ohtu pimedal ajal liikumisel.

3.2.2 Meretransport

Suurupi on läbi aegade olnud oluline mereside toetuspunkt. Suurupil on ka täna oluline koht riigi mereliikluse korraldamises. Külas paiknevad kaks tuletorni, mis on automatiseeritud ja kuuluvad navigatsiooni kaugseire süsteemi. Külas paikneb ka Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse mereside keskus⁸.

Tegutsevaid paadisadama kohti küla rannikul ei ole ja pääs merele on piiratud. Olemas on vana lautrikoht, mida kasutatakse väikeste aerupaatide vettelaskmiseks.

3.3 Elamud, maaomand ja maakasutus, kinnisvaraarendus

Eesti taasiseseisvumine, turumajanduslike põhimõtete julge rakendamine ja elanikkonna arvukuse kasv on toonud kaasa suured muutused valla maakasutuses. Eesti iseseisvudes ja maade tsiviilkäibesse võtmise tulemusena muutus varasemalt militaar eesmärgil suletud Suurupi poolsaar soovijatele avatuks. Maareformi läbiviimise tulemusel avanes kinnisvaraturg ja intensiivistus plahvatuslikult kinnisvaraarendus. Esialgu aktiveerus ehitustegevus ja tehingud kinnisvaraga eelkõige merevaadetega aladel, nüüd on see laienenud juba kogu küla territooriumile. Viimastel aastatel on arenenud kiiresti nii uuselamute ehitus kui ka olemasolevate majade ja suvilate renoveerimine. Harku valla looduse, asukoha ja hinnatud elukeskkonna tõttu on tekkinud suur nõudlus

⁷

<https://harku.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=fe1b8ab83a0f4754b2226d1979404dd7>

⁸ <https://www.riks.ee/meist/organisatsioonist>

kinnisvarasektoris ning Suurupi on koht, kus viimaste aastate jooksul on kerkinud mitmeid uuselamupiirkondi. Esmajärjekorras kolisid siia majanduslikult kindlustatud inimesed Tallinnast. Kuna pealinna kinnisvara on muutunud väga kalliks, valivad paljud linnakorteri asemel alternatiiviks oma maja 20 kilomeetri kaugusel Tallinnast. Uuselamupiirkondade rajamise kõrval muutus ehitustegevus aktiivseks ka endiste aianduskooperatiivide piirkonnas. Suurupi oli suvituspiirkonnana populaarne juba eelmise sajandi 50-st alates. Harku valla endised suvilapiirkonnad on viimase kümne aasta jooksul muutunud populaarseks noorte perede hulgas, kes soovivad soetada taskukohast kinnisvara Tallinna lähedal. Suvilad on järjest enam kasutusel aastaringsete elamutena. Suurupis moodustavad enamuse eramud. Vähesel määral on ridamaju ja väiksemaid kortermaju.

Väga vajalik oleks teada, kui palju on Suurupi külas neid majapidamisi (elanikke), kes elasid seal enne suvilate rajamist, kui palju suvilaid on aastaringseks elamiseks ümber ehitatud, kui palju on uusi elamupiirkondi ja päris uusi elanikke.

Tulenevalt ülemaailmsetest kriisidest ning üle pika aja tõusnud euriborist, mis peaks langetama ülikõrgeks tõusnud inflatsiooni, on jahenenud ka ehitussektor ja vähemalt lähiajal ei ole prognoosida elamualade massilist laienemist. On alasid, kus ehitus veel ei käi, kuid menetluses või kinnitatud on ka uued detailplaneeringud⁹. Suurupi jääb olulisel määral rohevõrgustiku ja looduskaitse aladega kaetud alale ja valla üldplaneeringu alusel uusi elamuehitus alasid planeeritud ei ole¹⁰. Lähiajal võib samas prognoosida aktiivsemat arendustegevust endiste suvilate aastaringseks elamiseks ehitamise osas.

Suurupi elanike arv on viimastel aastatel olnud kiire ja valla üldine suund on olnud elanikkonna kasvu soodustav, siis nüüd on jõutud kriitilise piirini ja vald on võtnud konservatiivsema suuna kinnisvaraarenduste osas. Tõstetud on **sotsiaalinfratasu** ja Harku Vallavolikogu 02.05.2022 otsusega nr 45 algatati Harku valla leebe režiimiga loodusliku haljasmaa kasutus- ja ehitustingimusi määrav teemaplaneeringu koostamine¹¹, millega vaadatakse üle määratud tingimused elamute, suvilate ja aiamajadega seonduvate detailplaneeringute koostamiseks ja projekteerimistingimuste andmiseks hajaasustusalal (sh nõuded elamute ja nende abihoonete projekteerimiseks ja ehitamiseks leebe režiimiga looduslikul haljasmaal), et hoida Harku valla väärtusi - loopealsed niidualad, põllumaad ja metsapiirkonnad.

⁹ Detailplaneeringute kaardirakendus

<https://harku.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=8c125484219e478cba22737a382bdb4c>

¹⁰ Üldplaneering <https://www.harku.ee/kehtiv-uldplaneering>

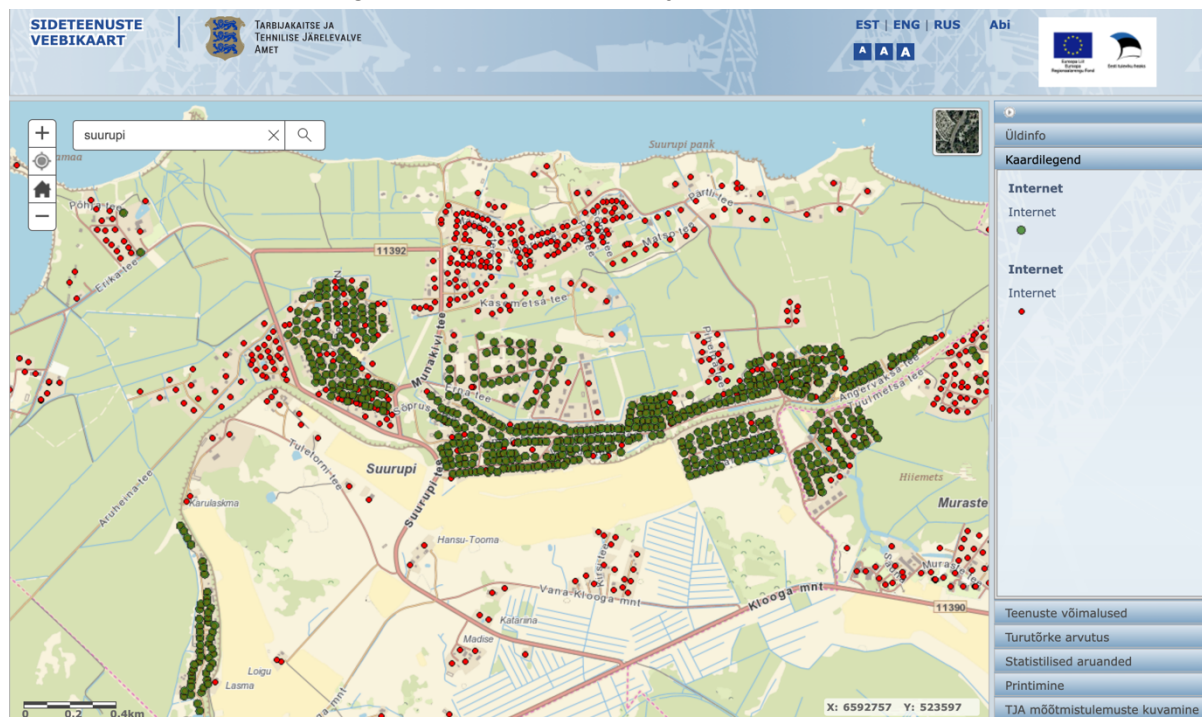
¹¹

https://www.harku.ee/detailplaneeringud/-/asset_publisher/PRbqRHgQ8ssW/content/harku-valla-leebe-e-reziimiga-loodusliku-haljasmaa-kasutus-ja-ehitustingimusi-maarav-teemaplaneering?redirect=http%3A%2F%2Fwww.harku.ee%2Fdetailplaneeringud%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_PRbqRHgQ8ssW%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2

3.3.1 Side

Postiteenus kojukandena külas toimib. Kirjade pakkide jm saatmiseks peab minema Vääna-Jõesusse, Murastesse või Tabasallu (lähim postkontor). Suurupis ei ole väljasaadetavate kirjade postkasti ega pakiautomaati.

Internet ja telefoni side teenused on oluliselt arenenud. Külas on piirkondi, kus on juba ligipääs kiirele internetile kaabli kaudu, neid kus arendus ja ehitus hetkel käib. Teistes piirkondades on internet tagatud mobiilside kaudu (joonis 3).

Joonis 3 Välja võtte sideteenuste veebikaardilt interneti kättesaadavuse kohta Suurupis.

3.3.2 Joogivesi ja kanalisatsioon

Suvilatesse aastaringse elamise rajamist on oluliselt soodustanud oluliste kommunikatsioonide kättesaadavus. Suurupis on tiheasustusaladel välja arendatud ühisveevärk ja ühiskanalisatsioon, mis on teinud olulise arenguhüppe võrreldes eelmise arengukava koostamise ajaga, kui enamusel külast puudus ligipääs ühisveevärgile või oli kasutada ainult suveperioodi vesi.

Suurupi saab oma joogivee kohalikest puurkaevudest. Vee-allikatena on kasutuses Cambrium-Vendi põhjaveekihi puurkaevud. Suurupi jääb koos Muraste külaga Muraste põhjaveearu piirkonda (46). Suurupi piirkonna klindipealne veevärk (maapind kuni +41 mABS) saab põhitoite Muraste ühisveevärgist läbi Kallaku tee äärsse magistraaltoru De160 mm. Klindialune veevärk (maapind +5..+35 mABS), mis moodustab põhilise osa, saab toite Kasevälja puurkaevpumplast (nr 20831). Mõlemad piirkonnad on omavahel ühendatud kahest sõlmest toruga De160 mm, mis võimaldab vett vajadusel transportida ka teise piirkonda, kuid tulenevalt maapinna kõrgustest Murastest Suurupi suunas. Kasevälja puurkaevpumpla avarii korral on veevarustus tagatud Muraste ühisveevärgist, kus on kaks piirkondlikku puurkaevpumplat. Suurupi küla jääb Muraste reoveekogumise alale(RKA0370007). Suurupi külas paikneb Suurupi reoveepuhasti (10 000 ie; Soontevahe tee 36), mis teenindab Suurupi- Vääna-Jõesuu -Viti piirkond (Suurupi RVP). Piirkond on

piiritletud Suurupi reoveepuhasti valgalalaga, mis teenindab kogu Vääna-Jõesuu reoveekogumisala ja ühte osa Muraste reoveekogumisalast. Valgalasse jääb suurem osa Vääna-Jõesuu, Suurupi ja Viti külade tiheasustusaladest ning osaliselt ka Liikva ja Muraste külade alad. Suurupi ja Vääna-Jõesuu koos Viti küla moodustavad eraldisesivad ühisveevärgid, millest Suurupi on omakorda ühendatud Muraste ühisveevärgiga.

Piirkonna vee-ettevõtjaks on OÜ Strantum, kelle kliendilepingute alusel on 2019 a seisuga liitunud arvutuslikult Suurupis 1935 inimest. Suurupisse rajati koos uue puhastiga ligikaudu 30km torustikke ja ühisveevärgiga liitumiseks 921 liitumispunkti. Suurupi ühisveevärgi torustike pikkus on ~36.6 km, mis kõik on uued või rekonstrueeritud. Perspektiivne elanike arv ÜVK piirkonnas on Suurupis ~2600, mis tähendab, et perspektiivne ÜVK-ga liitujate arv kasvab oluliselt, kuid põhiliselt olemasolevate elamute liitumisel juba olemasolevate ÜVK võrkudega. Valdava osa piirkonnast moodustavad endised aiandusühistud, mille äärealadele on rajatud või ka alles planeeritud uuselamurajoone. Perspektiivis võib liitujate arv kasvada eelkõige seoses seni liitumata kinnistute liitumisega, kellel on liitumispunktid juba rajatud ning ka seoses kehtestatud detailplaneeringute kohaste kinnisvaraarendustega (osadel ka torustikud rajatud). Suurupi ühiskanalisatsioonitorustike pikkus on ~37.2 km ning süsteemis on 18 reoveepumplat, mis kõik on uued või rekonstrueeritud.

Kõige vähem on arendatud sademeveekanalisatsiooni, mis on piirkonnas peamiselt lahendatud ajalooliste kuivenduskraavide kaudu. Kasevälja tee, Välja tee, ja Männimetsa piirkonnas on rajatud sademeveetorustikud.

Investeeringuprojektid, mis puuduvad ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengut kuni aastani 2032 piirkonnas puuduvad¹².

3.3.3 Jäätmed

Suurupis on korraldatud jäätmevedu¹³ ja rajatud jäätmete üleandmiseks jäätmemaja Tempo ja Liivakivi tee risti, kus on eraldi konteinerid, papp-paberpakendile, plast- ja metallpakendile, klaaspakendile, vanapaberile, tekstiilile, väikeelektroonikale ja patareidele. Täiendavalt on 7 kohas paigaldatud pakendi konteinerid¹⁴. Kahjuks on metsaalused kohati ikka prahti täis ja risustatud. Paljud nendest prügihunnikutest on nn ajaloolised ja neid on jõudumööda talgute korras ja elanike endi poolt koristatud. Endiselt ei ole lõppenud aiajäätmete metsa alla vedamine ja aeg ajalt poetatakse sinna ka suure mõõtmelisi jäätmeid (telerid, külmikud, mööbel, ehitusjäätmed jne.).

3.4 Küla majanduskeskkond ja ettevõtlus

Kokkuvõtte milline majandus tegevus meil toimub.

¹² Harku valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2021-2032
<https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4080/1202/1003/Harku%20UVK%20AK%202021-2032.pdf#>

¹³ Jäätmekava HARKU VALD 2023-2027

<https://www.harku.ee/documents/2846103/22898660/HARKU+VALLA+J%C3%84%C3%84TMEKAVA+2023-2027.pdf/64e04bdb-91d8-4da7-a743-82ec30e50ba7>

¹⁴

<https://kuhuviia.ee/search/pakend/59.470525510110775,24.394697558517805,14/?goal=trash&cond=all&org=0>

3.5 Haridus

Haridust omandavad Suurupi lapsed väljaspool küla, kas naaber külades (lähimad 6-klassilised koolid asuvad Muraste külas ja Vääna-Jõesuu külas), valla keskses Tabasalus (kõik kooliastmed) või Tallinnas. Suurupis ei ole kooli ega lasteaeda. Tegutseb lastehoid. Noorte huvitegevuse võimalused Suurupis puuduvad. Vahel korraldatakse teemapõhiseid sündmusi eraalgatuse põhiselt, aga regulaarne kodulähedane huviharidusega tegelemise võimalus puudub.

3.6 Huvitegevus ja kooskäimine

Suurupi küla elanike peamised infoallikad külas ja vallas toimuva kohta on valla leht, naabrid ja internet. 2018. aastal loodi Facebooki kogukond "Suurupi Elanikud", kus kogukonnaliikmed jagavad omavahel operatiivselt infot, pakuvad tooteid/teenuseid või küsivad nõu/abi.

Kooskäimise kohad ja avalikud regulaarselt kasutatavad ruumid on olnud Suurupi suur puudus. Küla on väga hajali ja erinevate osade ühendused puudulikud, mis omakorda raskendab kooskäimist. Aktiivseid inimesi siiski leidub ning kohalikku elu on edendatud pigem teema põhiselt. Nii on Suurupis aja jooksul loodud 4 küla seltsi erinevatel eesmärkidel:

- Kasevälja Küla Selts MTÜ asutatud 2011¹⁵
- Suurupis Selts MTÜ ...¹⁶
- Munakivitee terviserajad ja veed MTÜ asutatud 2015¹⁷
- MTÜ Suurupi asutatud 2022¹⁸

Külaseltsid ja nende tegemised lühidalt.

Kasevälja Küla Selts MTÜ on saanud alguse juba aastal 2011, mil kogukonna elanikel tekkis peale oma kodude ja aedade rajamist soov teha midagi rohkemat, nõ. väravast kaugemale, kodukülale, kodupaigale. Eesmärk oli parandada kogukonna omavahelist suhtlemist ja üheks ülesandeks sai tühjana seisvale sotsiaalmaale mänguväljak – palliplatsi rajamine. Pikk ühistöö kogukonnaga oli viljakas ja aastal 2018 sai rajatud tänu Leader meetme¹⁹ ja Harku vallalt saadud rahalistele vahenditele (valgustuse rahastas Harku vald) Suurupi-Kasevälja mänguväljak-spordiplats. Suurupi Kasevälja mänguväljak – spordiplats on loonud häid võimalusi piirkonna inimestele ühistegevuste läbi viimiseks. Iga aastaselt toimuvad ühised heakorratööd ja laste mängude- ning spordipäevad. Kasevälja mänguväljak moodustab tervikliku pargi tüüpi vabaaja veetmise koha, kus on võimalik nii sportida, mängida kui nautida looduses viibimist erinevatel ea gruppidel (raamatute lugemine jne.). Suurupi-Kasevälja mänguväljak-spordiplatsi rajamisel on olnud Kasevälja Küla Selts MTÜ-l väga hea koostöö ka Harku vallaga. Turvalisuse tõstmiseks on Välja teele rajatud lamavad politseinikud, mis on oluliselt tõstnud piirkonnas liikuvate jalakäijate ja kergliiklejate turvalisust ka väljaspool väljaku ala.

¹⁵ <https://kodusuurupi.eu/>

¹⁶ <https://www.suurupi.ee/>

¹⁷ <http://munakivitee.ee/>

¹⁸ <https://suurupi.voog.com/kylaselts> 9

¹⁹ <https://www.4kogu.ee/node/147>

Kevadel 2022 algatas Harku vald plaani rajada igasse külla väljõusaal, millest sai innustust ka Suurupi piirkond. Ott Kiivikase nõustamisel ja Leader programmi rahastusega (2022) rajatakse Suurupi-Kasevälja mänguväljak-spordiplatsile esimese etapina kolmest vahendist koosnev väljõusaal, mis on aastaringse kasutusega ja võimaldab treeningud vabas õhus. Suvel 2023 tulevad näidis treeningud ja koolitused kõigile soovijatele. Suurupi-Kasevälja mänguväljak-spordiplatsi hooldust teevad elanikud ühiselt nn külakorda. Koristavad vajadusel ja niidavad suvel muru kokkulepitud graafiku alusel. Kuni 2023 aastani toimus see iga elaniku enda vahenditega tänu Leader programmile asub tööle usin mururobot, mis vähendab hooldus vajadust ja jätab rohkem aega ühiseks mängimiseks/sportimiseks.

Suurupi naiskoor “Meretule”,

majakate korraldatud tegevused, külapäevad jm. lühidalt siia kirjutada paari lausega.

3.7 Kultuur ja ajalugu

Küla ajalooline taust on olulisel määral aluseks tänase elukeskkonna ja paiga kultuuri kujunemisel. Aastast 1566 seisab maailma navigatsiooniteatmikes kirjas Surpe. Täna tunneme seda paika Suurupi poolsaarena, mille esmamaining pärineb hollandlasest meresõitja ja kartograafi Cornelis Anthonisze keskaegsete laevasõiduteede kirjeldusi käsitsevast mereraamatust. Meri, navigatsioon, sõjalised kaitserajatised on olnud Suurupi asukohast tulenevalt olulised paiga kujundavad tegurid.

Ametlikult kultuuri- ja ehitismälestistena registreeritud objekte jääb Suurupisse üle kümne ja nendega saab täpsemalt tutvuda Maa-ameti kultuuriväärtuste kaardirakenduses²⁰.

3.7.1 Suurupi tuletornid

Suurupi ülemine tuletorn valmis 1760. aastal. 1898. a teostati tuletorni ja linnaku korraline kapitaalremont. Saksa vägede taandumisel Eestist 1944. aastal põles Suurupi ülemine tuletorn mürsutabamusest, hävis tuleruum, kõik vahelaed ja trepid. 1951. aasta taastamisel lõpetati tuletorn raudbetoonist tehnilise korrusega ning metallkonstruktsioonis tuleruumiga. Tornile lisas see kõrgust – tuli asus nüüd maapinnast 22 m ja merepinnast 66 m kõrgusel. Tule nähtavuskaugus on 18 miili. 1998. a tehti tuletornis remont, mille käigus vahetati välja laternaruum. 2002-2003 viidi läbi fassaadi ja sokli restaureerimistööd. Tuletorn avati turismiks 2017 aasta mais. Tuletorni kompleks omab suurt turismipotentsiaali. Suurupi ülemise tuletorni kompleksi tehnohoones on rajatud LEADER toetus meetme abil Suurupi muuseum-külakeskus.

Suurupi alumine puittuletorn ehitati 1859. a. Torni idasein oli algselt värvitud valgeks, teised seinad kollaseks. Katus oli punane. Kõrguseks merepinnast mõõdeti 18,2 meetrit ning torni jalamilt 14,3 meetrit. 1860. a paigutati tuletorni ülaossa nurkvalgusti, mis julgestas meresõitu Naissaare madaliku lõunaosa ja Vahemadala põhjaosa vahel. 1885. a remonditi torn põhjalikult ja ehitati kolmas korrus e. laternaruum, mis lisas tornile 3,5 m. Siis ehitati ka kivist kütuseait ja teenindava personali palkmaja. 1888. a uuendati laudvooder. Lõpuks kaeti teravatipulise katusega tüvipüramiid valge värviga. Sellest ajast peale tuletorni väljanägemist

²⁰ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kultuurimalestised>

muudetud ei ole. 1998. a Suurupi alumine tuletorn restaureeriti. Tule nähtavuskaugus on 11 miili. 15 meetri kõrgune tuletorn on ainus töötav puittuletorn Eestis.

Tuletorn on eraomandis.

Mõlemad Suurupi tuletornid on praeguseks automatiseeritud ning kuuluvad kaugseire süsteemi.

Udusireenijaama kompleks Ninamaa neemel. 1898.a. ehitati mereohutuse huvides Ninamaa neemele eraldi hoone, kuhu paigutati pneumaatiline udusireen. Samasse ehitati ka uus teenistujatemaja ning kivist kütuseait. Udusireenijaam on eraomandis.

3.7.2 Suurupi merekindlus ja rannapatareid

I maailmasõja ajal ehitati Tallinna ümbrusesse suurejooneline kindlustiste kompleks, mille nimeks oli Peeter Suure Merekindlus. Suurupi poolsaarele oli ette nähtud ehitada 3 rannapatareid ja 3 helgiheitja positsiooni. Suurupi ülemisest tuletornist lõuna poole oli planeeritud Romanovite patarei, mille kahes soomustornis pidi olema kokku neli 356 mm kahurit. Mereranda, poolsaare loodeotsa pidi, pidi ehitatama kuue 130 mm kahuriga patarei nr 2 ja poolsaare põhjarannikule nelja 130 mm kahuriga patarei nr 3. Helgiheitjad olid planeeritud patareide nr 2 ja 3 lähikonda ning poolsaare kirdenurgale.

Romanovite patarei jäi ehitamata, maasse lõhati vaid 2 neljakandilist auku (tänapäevani olemas), kuhu pidid tulema suurtükitornide alused, laskemoona keldrid jms. Ehitamata jäi ka patarei nr 2, selle asemele ehitati 1916.a. kevadeks kogukate betoonvarjenditega patarei, mille relvastuseks oli neli 234 mm suurtükki. Tollest patareist 300 m edela poole ehitati metsa vahele neljakandiline betoonpunker, mis mahutas helgiheitja ja diisलगeneraatori. Helgiheitjat sai punkrist mööda raudteed lükata Kivista neemele. Patareist nr 3 saadi valmis nii betoonvariendid, kui ka suurtükialused koos rinnatisega. Patareist 800 m lääne poole, Nõmme neeme „juure“ peale ehitati betoonist helgiheitjapunker, kust helgiheitjat sai mööda raudteed neemeotsale lükata. Teine helgiheitja punker ehitati pikki mereranda tublisti ida poole.

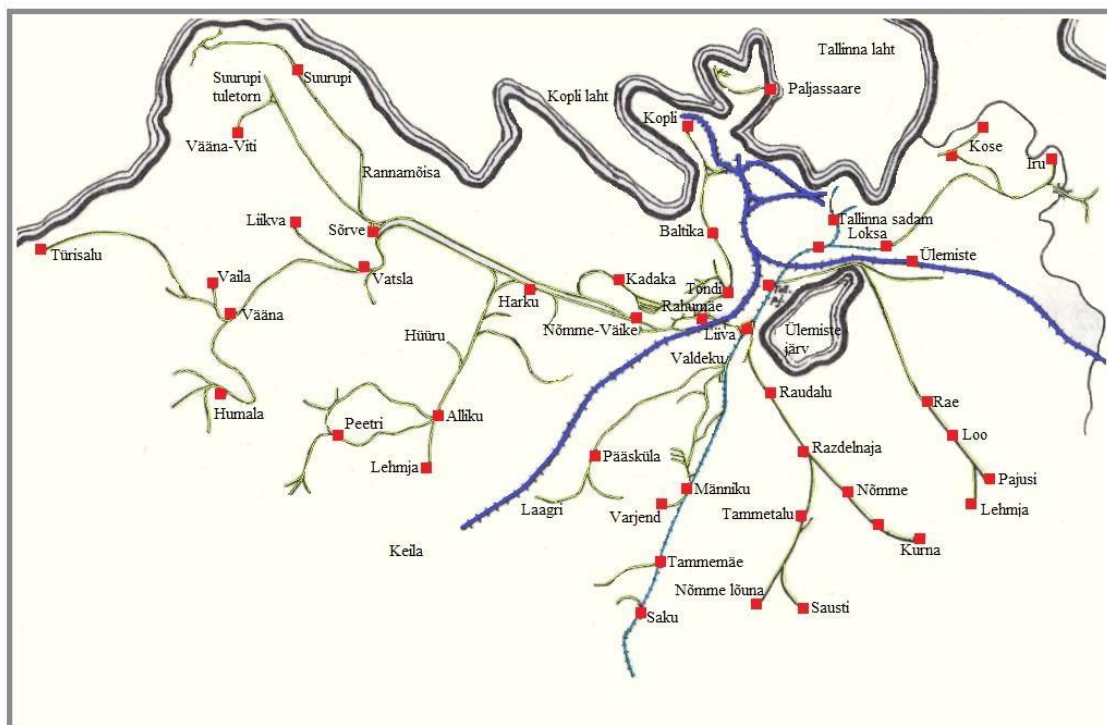
Eesti Wabariigi ajal rekonstrueeriti patarei nr 2 rannapatarei nr 6.-ks. 1924.a. alustati patarei nr 3 positsioonile rannapatarei nr 9 rajamisega. 1.jaanuaril 1927 ühendati rannapatarei nr 6 ja 9 ning teenindavad ehitised ja asutused Suurupi komantatuuriks. 1940.a. suvel läks Suurupi merekindlus Nõukogude Liidule. 1941.a. lasti rannapatarei nr 6 kaks parempoolset varjendit õhku, nagu ka Nõmmeneeme juures olnud helgiheitja punker.

Suurupi rannapatarei likvideeriti 1960. aastail, kui sellised patareid lõpetasid tegevuse. Iga aastaselt korraldatakse sõjaajaloo huvilistele matku erinevate rannapatarei objektide juurde. Koostöös sõjaajaloolastega on objekte puhastatud ja tähistatud.

Muinsuskaitseamet – on huvitatud Peeter Suure Merekindluse Suurupi rannakaitsepatarei nr. 2, helgiheitja varjendi ja positsiooni säilimisest.

Imperaator Peeter Suure merekindluse kitsarööpmeline raudtee

Suurupisse jõudis vanasti ka Peeter Suure Merekindluse raudtee, mis oli üks osa merekindluse taristust ja ühendas Suurupi Tallinnas Nõmmel asuvate raudtee harude ning Väänaga. Tänapäevani on säilinud Peeter Suure Merekindluse raudtee Suurupi jaamahoone (ehitatud 1917. a.). Hoone on eraomandis ja kasutusel eluhoonena. Raudteed meenutavad, siiani ka pikad Harku valda läbivad sirged teed, mis on rajatud algselt raudtee tammile.

Joonis 4 Ajavahemikul 1913-1917 ehitati Eestis Imperaator Peeter Suure merekindluse kitsarööpmeline raudteevõrk, mis jõudis ka Suurupisse²¹.

3.7.3 Mõisad

Suurupis asub 17.sajandist pärit Väana mõisa kõrvalmõisa Vana-Pääla mõisa peahoone, mis tänaseks on restaureeritud ja kasutusel eluhoonena. 2018. aastal pälvis mõis Muinsuskaitse preemia kui eeskujulikult taastatud mälestis²². Mõis on eravalduses.

3.8 Loodus

Suurupi kanti ilmestavad mere lähedus ja pankrannik. Loodus on mitmekesine piirkonnas on metsa ja avarust lisavat looduslikku rohumaad. Reljeef on vahelduslik ja klintide moodustatud astangud tekitavad suure kõrguste vahe, mis ulatub merepinnalt kuni 42meetriini. Loodus on Suurupis unikaalne ja ohustatud. Pikk merepiir (ligi kaudu 7km) on oluline piirkonna looduse kujundaja. Pangad(klindid) kujundavad küla reljeefi nii maismaal kui mereääres (Suurupi klindipoolsaar). Suurupis kohtub meri pangaga ja näiteks paiknevad siin merele avatud liivakivipangad, mis kuuluvad Natura elupaiga tüüpi „Merele avatud pankrannad (1230)“. Selle elupaigatüübi teeb unikaalseks murrutusjärsakuga pangad, mis on merelainete otsese mõju piirkonnas. Suurupis ja Rannamõisas asuvad Eesti tuntumad tänapäevalgi lainetele avatud liivakivipangad²³. Poolsaare siseala on kuni 42 m kõrgune Harju lavamaa osa, paekalda ja mere vahel paikneb valdavalt metsane 1–2 km laiune rannikumadalik, mere ääres on ka lainete murrutada olevaid liivakivipaljandeid, milles on

²¹ https://raudteelasteliit.ee/evr_areng_est.html

²² https://et.wikipedia.org/wiki/Vana-P%C3%A4%C3%A4la_m%C3%B5is

²³ <https://loodusveeb.ee/et/themes/elupaigad-nimekirj/merile-avatud-pankrannad-1230>.

kulpaid ja koopaid. Reljeef on valdavalt lainjas tasandik. Klint on valdavalt kaheosaline, astanguid eraldava terrassi laius ulatub mitmesaja meetrini. Alumine astang koosneb Alam-Kambriumi Tiskre ja Lükati kihistu liiva-ja savikivimitest. Ülemisel astangul paljanduvad Kesk-Ordoviitsiumi Vao kihistu lubjakivid. Looduse unikaalsuse tõttu, mitte ainult Eesti, vaid ka laiemas kontekstis, on sellest osa juba ka riiklikult kaitse alla võetud.

Suurupi küla territooriumile jääb kaks looduskaitse ala. Muraste looduskaitseala paikneb Harjumaal Harku vallas Suurupi klindipoolsaarel Ilmandu, Muraste ja Suurupi küla territooriumil²⁴. Suurupi looduskaitseala. Kaitseala pindala on 191,6 ha, millest enamus jääb Suurupi küla territooriumile. Suurupi looduskaitse alast suure osa moodustab mets ja kaitstakse enne kõike terviklikke kooslusi ning unikaalseid elupaigatüüpe. Täpsemalt saab kaitstavaid liike, kooslusi ja kaitse eesmärgi lugeda Suurupi looduskaitse ala kaitsekorralduskavast²⁵.

Oluline osa külast on kaetud metsaga. Suurupis on metsatukad, milles on tunda ürgset hingust, aga samas on ka inimese poolt hooldatud alasid, mis pakuvad täiendavaid elupaiku ja puhke võimalusi. Põhjast piirnebki küla riigimetsaga, mis kaitseb hästi küla merelt puhuvate külmade põhjatuulte eest. RMK on koostanud eelnõu "Suurupi merekindluse riigimetsa majandamise kava aastateks 2021-2030"²⁶. Eelnõu ei ole kinnitatud. RMK haldusesse anti see 43,2 hektari suurune metsaosa 2017. aastal. Tegu on majandusmetsaga, kus raietööde kavandamisel tuleb lisaks loodus- ja kultuuriväärtuste säilimisele arvestada suurt külastuskoormust, tuulte mõju ja juba varem lähikonnas teostatud raieid. Ala majandab RMK vastavalt kõrgendatud avalik huviga (KAH) alade põhimõtetele (RMK viide). 2020 aastal on toimunud arutelu "Suurupi merekindluse riigimetsa kuivendussüsteemi ja metsamajandamise tutvustuse ja avaliku arutelu kohta". Kokkuvõtte on leitav

(<https://www.rm.ee/metsa-majandamine/metsamajandus/kaasamiskoosolekud/suurupi2020>). Merekindluse metsa edasiste tegevuste planeerimisel tuleb arvestada valla algatatud puhkemetsade teemaplaneeringuga²⁷.

Külas on ka eraomandis olevat metsa. Erametsast on viimastel aastatel suur hulk (ligikaudu 20ha²⁸)) lageraiena või muude raie tüüpidega erinevatel aegadel langetatud. Küla ilme on oluliselt muutunud ning meretuultele avatus suurenenud.

Inimene ja loodus on seni Suurupis suutnud toimetada käsikäes ja selle tasakaalu jätkumine on oluline ka tulevikus. Suurupi rannas on kohalike hulgas populaarseid tähistatud supluskohti ja samas ka looduskaitselisi piiranguvööndeid.

3.8.1 Keskkonnaprobleemid

Külas tootmisettevõtteid ei ole, siis kohapeal vedelate ja gaasiliste saastainete

²⁴ Muraste looduskaitseala kaitsekorralduskava 2011-2020

<https://eelis.ee/GetFile.aspx?fail=-403216836>

²⁵ Suurupi looduskaitseala kaitsekorralduskava 2017-2026

<https://eelis.ee/GetFile.aspx?fail=-766326078>

²⁶ https://media.rm.ee/files/Suurupi_merekindluse_mets_2021_2030_eelnou_2020-10-22.pdf

²⁷ Harku Vallavolikogu algatatud 27. jaanuar 2022 otsusega nr 9 Harku valla puhkemetsade teemaplaneering

²⁸ Maa-ameti geoportaal metsamuutuste kaart

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

paiskamist keskkonda ei esine.

Probleemiks on teeäärte, kraavide, metsaaluse ja mereranna risustamine ja võõrliikide levik. Piirkonnas levivate võõrliikide üheks olulisemaks allikaks on valesti käideldud aia- ja haljastusjäätmel.

Probleemiks Suurupis on kujunenud nälkjate ja verev lemmmaltsa kiire levik. Kaardistatud leiukohtade alusel²⁹ on näha, et Suurupi piirkonnas on tõsiseid probleeme võõrnälkjatega³⁰ eriti hispaania teeteoga *Arion vulgaris* (rahvapäraselt Lusitaania teetigu). Piirkond on niiskete looduslike elupaikade rikas ning sobilik elupaik kõigile nälkjatele³¹.

Verev lemmmalts (*Impatiens glandulifera*) on pärit Indiast ja Himaalajast, kuid kasvab hästi ka Eestis. Tegu on Euroopa ühe kõige invasiivsema taimeliigiga, mistõttu kuulub see kogu Euroopas hävitamisele. Lisaks verev lemmmaltsale kasvavad Eestis veel looduslik liik õrn lemmmalts (kollase suure õie, õrna lehe ja varrega) ja võõrliik väikeseõiene lemmmalts (kollase pisikese õiega, väikest kasvu), kuid need ei moodusta kunagi suuri tihnikuid nagu verev lemmmalts. Nagu ka nälkjatega on lemmmalts niiskuse lembene ning Suurupis on tema Eesti sugulased looduslikult levinud, mis tõttu on verev lemmmalts ennast mõnes küla piirkonnas juba väga laiale alale külvanud. Keskkonnaamet ootab väga maaomanike ja kohalike elanike ning ettevõtete initsiatiivi, et pidurdada vereva lemmmaltsa levikut Eestis³².

Sosnovski karuputk ei ole õnneks Suurupis levinud. On varasematel aastatel olnud üksikuid taimi. Hetkel lähim leiukoht on Viti külas. Tuleb olukorda jälgida ja õigel ajal tõrjet alustada, et koolooniaid ei tekiks. Karuputke ohjamisega tegeleb Keskkonnaamet ja sealt on võimalik leida ka info leviku kohta³³.

Ohuks on merereostus. Merereostus on risk piirkonna rannikutele. Suurupi poolsaarest moodub oluline laevatee, mida kasutavad nii reisi kui kaubalaevad Tallinna suunal ja lähedusse jäävad ka ankruaalad. Varasemalt on väiksemaid õlireostusi randa jõudnud näiteks 2006 ja 2014 aastal. Ankruaaladelt levib kindlate ilmastiku tingimuste korral ka lõhnaäring. Infot merel toimuva kohta saab Transpordiameti kodulehelt ja rakendusest nutimeri (<https://gis.vta.ee/nutimeri/>) näide **joonisel 5**.

²⁹ Keskkonnaamet kogub infot võõrliikidest nälkjate kohta
<https://survey123.arcgis.com/share/f50da40017564ae28439e93aefc44159>

³⁰ <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/voorliigid/voornalkjad>

³¹ <https://experience.arcgis.com/experience/6fdb2e24dcb4c67b8b1bb57f8cf839f/?draft=true>

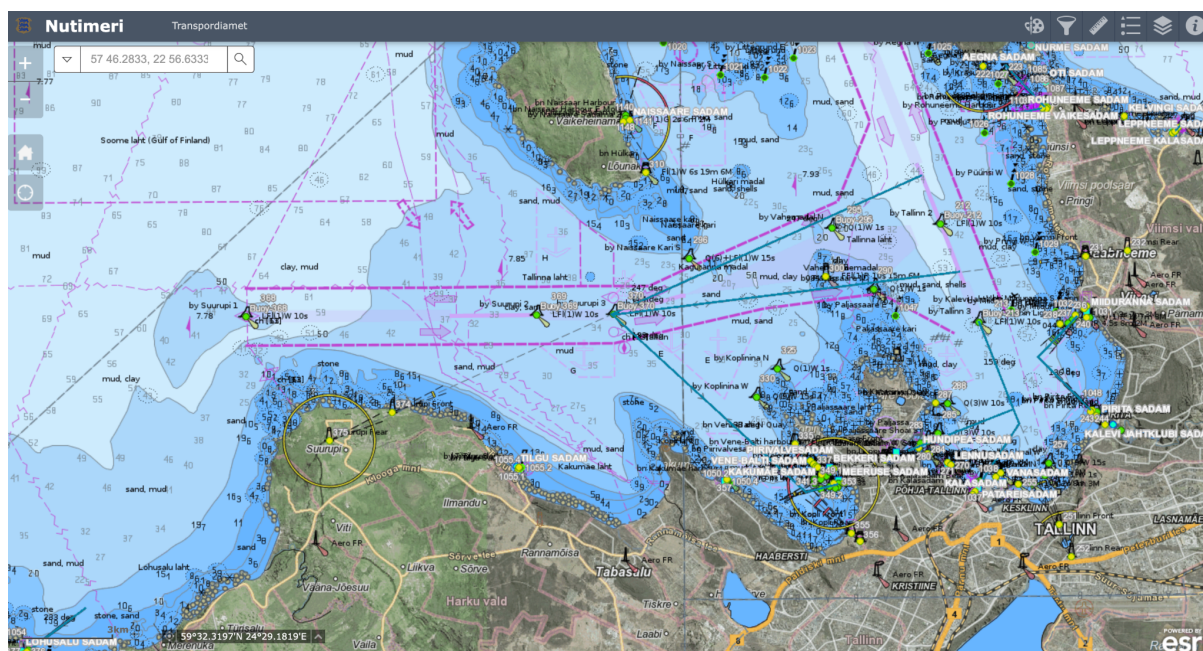
³² Teata Keskkonnaametile vereva lemmmaltsa kasvukohast e-postile: info@keskkonnaamet.ee Juba registreeritud leiukohti näeb

<https://keskkonnaamet.maps.arcgis.com/home/webmap/viewer.html?webmap=385a13d4ff43420a84df177e8e139b76> Juhised tõrjumiseks leiab Keskkonnaameti kodulehelt

<https://keskkonnaamet.ee/verev-lemmalts#iseseisvalt-torjumin>

³³ Karuputke võõrliigid ja nende ohjamine

<https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/voorliigid/karuputk-ja-selle-ohjamine#kuhu-teatada-karuputk> <https://gis.maaamet.ee/xgis2/page/app/karuputk>

Joonis 5 Rakendus nutimeri väljavõte Suurupi piirkonna kohta (04.2023)

4 STRATEEGIA

Harku valla looduslikud võimalused, asukoht ja inimpotentsiaali olemaolu on meelitanud siia investeeringuid elamumajandusse, teenindusse ja vaba aja veetmise võimalustesse. Kõik see kokku on võrreldes varasemate aastatega toonud kaasa suured muutused valla maakasutuses ja teenuste vajaduse osas.

Harku valla arengukavas tuuakse välja peamised kiire arengu taustal ilmnenud hakanud probleemid nagu lasteaiakohtade puudus, ühisveevärgi- ja -kanalisatsioonisüsteemide puudumine ja mittevastavus keskkonnanõuetele, nõrk jäätmemajandus, põhjavee ressursside piiratus, ühis- ja vaba-aja tegevuse võimaluste vähesus, teede läbilaskevõime, mittedisainitud liikluskoormuse ja -ohutusega, kalameestel puudub pääs merele, telefoniside on puudulik ja kohaliku identiteedi teisenemine. Samad probleemid tulevad selgelt esile ka Suurupi elanike seas läbi viidud küsitlusest.

Kui analüüsida seda, kuidas on viimastel aastatel investeeritud Suurupi külla, siis võib suurimate investeeringutena nimetada Suurupi küla ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu välja arendamist ning kergliiklustee rajamist, mis ühendab küla Klooga maanteega. 2023. a vallaelarve näeb ette eelnimetatud tee pikendamist kuni Suurupi rannani ning Munakivi tee lõigu rekonstrueerimist.

4.1 Arengutegurite analüüs (SWOT)

4.1.1 Tugevused ja võimalused

Suurupi küla arengukava küsitluse vastustest sõelusid aktiivsed Suurupi elanikud välja peamised märksõnad:

- Mis on Suurupi külas hästi?
 - Looduskeskkond (loodus, mets, meri) ja looduses liikumise võimalused.
 - Linnalähedane asukoht
 - Kultuuripärand ja ajalugu
 - Sõbralik kogukond, turvalisus
- Mis võiks olla Suurupi külas paremini?
 - Matka ja terviseradade seisukord
 - Juurdepääs merele
 - Teed (kergliiklustee valgustus, talvine teehooldus, Munakivi tee kergliiklustee lõplik väljaehitamine)
 - Võõrliigid (Lusitaania teeteod, verevlemmalts, konnatatar jne.)
 - Kogukonna- ja teenuste keskuse vajadus
 - Prügimajandus (looduse reostamine, konteinerid, prügikastid)
 - Ühistransport (väikebussi ja koolibussi vajadus küla kaugemates soppides)
- Millised välistpoolt tulevad ohud võivad puudutada Suurupit?
 - Merereostus
 - Metsaraie
 - Poliitilised otsused
 - Looduskatastroofid - tormid
 - Võõrliigid

TUGEVUSED	NÕRKUSED
Loodus (looduskaitse alad) Meri Tallinna lähedus Sõbralik kogukond, turvalisus Kultuuri väärtused (Majakad ja merekindlus)	Ühendus teed (sh valgustuse puudumine) Ühistransport ei vasta vajadustele Puudulik ligipääsud merele Puuduv sadam Puuduvad kohalikud teenused (kogukonna- ja teenuste keskuse vajadus)
VÕIMALUSED	OHUD
terviseteadlikkus (füüsiline ja vaimne) turismi võimalused (loodusrajad, kultuurimälestised) meretranspordi kasutamine	Ühistranspordist sõltuvate elanike isoleeritus ja teenuseta jäämine Teedevõrk ei võimalda elanikel turvaliselt liikuda ja pääste ning kiirabi ei jõua inimesteni Võõrliigid Tormid (küla järjest suurem avatus mere tuultele, kuna mets on langetatud)

4.2 Kogukonna vajadused ja koostöö vallaga

Siia sõnastaks kõige olulisemad asjad mida soovime näha punktidenäha ja siis allpool kirjutaks põhjenduste ja taustaga lahti.

Kõigi tegevuste juurde kirja - kas lahendab vald või saab kogukond ise teha (või koostöö).

Taristu

Tihedam koostöö vallaga saavutamaks turvalisem liikluskorraldus piirkonnas sh asumitele ligipääsud mitmest suunast, et ei tekiks tõrkeid operatiivsõidukitele. Planeeringute koostamisel arvestada liikumisvajadusi ning tagada eri aegadel arendatud piirkondade loogilised ühendused.

Teede vormistamine eraldi kinnistuteks ning üldkasutatavate teede juriidiliselt määratlemine Vaidluste ja teede sulgemise vältimiseks võiksid teed, mis tagavad ligipääsu rohkem kui kolmele majapidamisele olla valla omandis ja hallata.

Munakivi tee kergliiklustee lõplik väljaehitamine.

Arukas küla - teed ja valgustus,

Klooga maanteega ühendus: kergliiklustee valgustus.

Rattaparkla Suurupi tee, Munakivi tee, Viti ja Muraste bussipeatusesse.

Kergliiklustee valgustus, talvine teehooldus.

Ühistegevus ja kaasamine

Külaplats ja kogukond

Vabaduse samm - rand?

Lemikloomad

Lemmiklooma teema (varjupaiga teema) – septembris 2023. hulkuvad loomad.

Lemmiklooma päev – vaktsineerimine kiibistamine – vaktsineerimis buss? Tabasalus tuleb.

Lemikloomade treeningu ja kooskäimise väljaku rajamine

Huvitegevus ja sport

noortekeskus,

eakate klubi,

Kandi koostöö

Koostöö Muraste, Meriküla ja Vääna-Jõesuuga.

Turvalisus

Elanikkonna kaitse? kas hõlmab ka päästekomando?

Pääste- ja teenuskeskus

Teenused

ühistransport - väikebussi ja koolibussi vajadus küla kaugemates soppides

Kogukonna- ja teenuste keskuse vajadus

Prügimajandus (looduse reostamine, konteinerid, prügikastid). Püsiv prügikonteiner Munakivi tee lõppu rannaparklasse ja teistesse avalikult kasutatavatesse kohtadesse.

Kuna inimesed soovivad, et Suurupi jääks vaikseks elu- ja puhkerajooniks, siis ettevõtetest nähakse siin peamiselt elanikele mitmesuguseid vajalikke teenuseid pakkuvaid ettevõtteid ja asutusi.

Inimestel on ühest küljest soov elada hajakülas, teisalt tagab suurem elanike arv

teenuste parema kättesaadavuse, sest tekib kriitiline mass tarbijaid.

Avatus merele ja turism

Elanike ligipääs merele ja kallasraja avatus kõigile vastavalt seadusele.

Sadam, et Suurupisse pääseks ka meritsi.

Tuletorn, külakeskus, majakavahi trepp

Merekindluse mets ja merekindlustused, ranniku matkarada

Matka ja terviseradade seisukord - staatus ja haldus küsimused võiksid olla paremad.

Loodus- ja muinsuskaitse

Loodus, pärandkultuur

Võõrliikide leviku piiramine ja ennetamine (Lusitaania teeteod, verevlemmalts, konnatatar jne)

4.2.1 Sadam ja avatus merele

Sadama rajamine Suurupisse on endiselt aktuaalne ja vajalik. Asukohaks on sobivaim endine lootsisadama asukoht. Esimest korda kavandati detailplaneeringu eskiis 2012 aastal koostatud kahele variandile ja mõlemad arvestavad suhteliselt suure perspektiiviga (80 ...50 sildumiskohta). Paatide süvis võiks olla eelkõige kuni 0,8 – 0,9 m (paadid, millel ei ole kiilu). Paadisadam on valdavalt 1,7 m sügavusega, sissesõidu piirkonnas mõnevõrra sügavam. Hiljem on võimalik ka sadama keskosa täiendav süvendamine, kui soovitakse vastu võtta väiksemaid kiiluga paate. Kindlasti peab olema ka hoone, milles on valvuriruum, ladu ja sanitaarruumid. Vajalikud on elekter ja majandusjoogivesi. Sadam tuleks valdavas ulatuses rajada merepõhjale ning saada nõusolekud külgneva reformimata riigimaa ja eramaa kasutamiseks vahetult vee piiri ääres astangu all.

Lautri rajamist ekspert ei soovitanud, sest see tähendaks kaldteed (slippi) ning seda, et paadid tuleb alati enne torni veest välja tõmmata. Olemasolev muul paate ei kaitse. Muuli taha koguneb praegu ja jääb ka edaspidi kogunema setteid, rämps, adru ja muda, so kaldtee pole kunagi puhas normaalseks kasutuseks. Et asjade seis paremaks muuta, vajatakse ikkagi kaitsemuule vähemas või suuremas ulatuses, so vajataksegi sadamat, mitte lautrit. (Aavo Raig 2012-10-25)

4.2.2 Turism

Planeeritud on investeerida ka turismi ja tulevikus on lootust, et Suurupi ülemine tuletorn saab taas külastajatele avatud.

4.2.3 Loodus ja elukeskkonna säilimine

Kogukonna jaoks on oluline säilitada piirkonna iseärasustest tulenevad looduslikud või pool-looduslikud kooslused, et tagada bioloogiline mitmekesisus ning elanikele puhke- ja taastumisvõimalused ja puhas elukeskkond.

Koostöös vallaga on algatatud Suurupi merekindluse metsa kohaliku looduskaitseala loomine. Suurupi merekindluse metsa kohaliku looduskaitseala loomine peaks toimuma 2023. aasta lõpuks. (Harku valla eelarve 2023; Harku valla tegevuskava 2023-2026).

Riiklikel looduskaitse aladel tuleb arvestada kaitsekorraldus kava eesmäärke ning, et kaitseala külastus on madal, aktiivset loodusharidust alal läbi ei viida ning ala ei propageerita massiteabevahendites. Selleks on vajalik selged märgistused ja ka loodusradadel viidad, et looduses liikuja teaks, millise kaitsekategooria alal viibitakse.

Kindlasti tuleb Harku vallal elamuarenduses silmas pidada piiranguid, mis tulenevad looduskeskonna taluvusest ning rohe- ja sotsiaalalade tarvis maa reserveerimise vajadustest. Arvestada tuleb siin elavate inimeste huvid, vajaduste ja ootustega, nemad on siia kolinud just rohelise keskkonna, vaikuse ja rahu pärast. Siinsete inimeste õigustatud ootus on, et nende kodukoht oleks ka aastate pärast sellise ilmega, kui nad siia elama asusid. Loomulikult tuleb arvestada ka arenguliste vajadustega, kuid eelkõige siiski juba siin elavate inimestega.

4.2.4 Sotsiaalne infrastruktuur

Suurupis puudub igasugune teenindusvõrk, kaugeltki täielikult ei kata elanike vajadusi ka Tabasalu keskasula teenuste struktuur. Külaelanike seas on kindlasti oodatud kauplus-kohvik. Potentsiaalsete ettevõtjate huvi suureneks, kui saaks lisada tegevusi, mis toetaksid kaupluse pidamist.

Arvestades siin elavat inimressurssi, looduslikke eeldusi ja inimeste soovi säilitada looduslähedast elukeskkonda, ei ole töökohtade loomine tootmises perspektiivne, sest Suurupi jääb ikkagi peamiselt elurajooniks. Teretulnud on aga mitmesuguseid teenuseid pakkuvad väikeettevõtted (kaubandus, puidu- ja metallitöökojad, autoremont ja –hooldus jne.).

Side teenustest võiks olla olemas pakiautomaat.

4.3 Tulevikuvisioon

Visioon – Suurupi on läbimõeldud planeeringuga taristul põhinev tervislik elukeskkond, kus on kättesaadavad elanikele vajalikud teenused ja toimetab kokkuhoidev kogukond, kes räägib oma elukeskkonna küsimustes kaasa kohalikul, valla ja riigi tasemel.

Seega valime strateegia võtmevaldkondadeks TURVALISE ELUKESKKONNA, KOGUKONNA ARENGU ja VABA AJA VÕIMALUSED.

Suurupis on:

- aasta ringselt toimiv noortekeskus

- ...
- toimiv kandi koostöö

TURVALINE ELUKESKKOND

1. eesmärk: koostöös vallaga on saavutatud turvalisem liikluskorraldus.

Selleks on vaja:

- parandada infovahetust vallavõimuga;
- olla kursis liiklusohutuse kava täitmisega ning vajadusel sekkuda;
- teha koostööd vallaga Liiva tee kergliiklustee ning Kiriku tee kergliiklustee turvapiirete rajamisel;
- normaalset ja katkematut kergliiklusühendust Kalda tee liinil, st Alasniidult Tabasalu koolilinnakuni.

KOGUKONNA ARENG

2. eesmärk: Tiskre ja Harkujärve küla on motiveeritud eestvedajate meeskonnaga ja kaasav kogukond.

Selleks on vaja:

- laiendada Alasniidu külaseltsi tegevust üle piirkonna (Tiskre, Harkujärve ja Laabi küla);
- kaasata tuumikmeeskonda eestvedajad teistest asumitest;
- tugevdada koostööd piirkonna ettevõtetega;
- koostada elanikke kaasavalt kogukonna hea tava;
- osaleda kogukonnana üleriigilistes ettevõtmistes.

3. eesmärk: saavutatud on järjepidev suhtlus elanikega.

Selleks on vaja:

- uuendada kodulehte ja muuta kogukonna uudiskirjad süsteemseks;
- luua kogu piirkonda hõlmav meililist ja sotsiaalmeedia kogukonnagrupp;
- teha meeskonnas kokkulepped kommunikatsiooni rutiini suhtes;
- tagada suhtlus mitte-eestikeelsete elanikega;
- tutvustada kogukonna tegemisi üritustel ning vallalehes;
- kaasata info jagamise kohalikud organisatsioonid kohalik noortekeskus, Harkujärve kogukonnakeskus, piirkonna lasteasutused ja huvitegevuse harrastajad;
- suurendada kogukonna nähtavust välimeedia vahenditega (roll-up'id, bännerid, lipud);
- paigaldada reklaamtahvleid uudiste ja kutsete jaoks (bussipeatustes, lasteaia, koolis, kirikus jne).

VABA AJA VÕIMALUSED

4. eesmärk: kasvanud on vaba aja veetmise võimalused terve elukaare ulatuses.

Selleks on vaja:

- leida õuealad kogukonna ühisteks ettevõtmisteks (nt hoovikontserdid, pop-up-üritused jne);
- leida eestvedajad suviste lastelaagrite ning teismeliste huvitegevuse korraldamiseks;
- käivitada üritused rohevahetuseks;
- võtta kasutusele Harkujärve puhkeala;
- luua klubilise kooskäimise koht ehk „Pubi“;
- leida võimalused (koht ja rahastus) luua multifunktsionaalne kogukonnakeskus.

5 Arengukava rakendamine - Tegevuskava

Arengukava viiakse ellu tegevuskavade kaudu, mis koostatakse peamiste võtmevaldkondade alusel. **Tegevuskava koostatakse** ...

5.1 Arengukava elluviimine ja täitmise jälgimine

Arengukava viiakse ellu järgmistest põhimõtetest lähtuvalt:

- Kogukonna arvamust küsitakse ja sellega arvestatakse, sealjuures võetakse arvesse nii arengukava väljatöötamisele eelnenud hoiakuid ja seisukohti kui kogukonna ajas muutuvaid vajadusi arengukava kehtimise ajal.
- Külaseltsid viivad kava ellu vabatahtlikkuse alusel teemade/ valdkondade põhiselt, kasutades kättesaadavaid ressursse ja koondunud vabatahtlike abi, kaasates vajadusel ja võimalusel partnereid ja teenusepakkujaid.

Arengukava jälgimise ja elluviimise aluseks on tegevuskava, kuhu märgitakse iga tegevusaasta lõpus (või jooksvalt) ka saavutatud eesmärgid või arengud seoses arengukavas ja selle tegevuskavas seatud eesmärkidega. Eesmärkide saavutamine vaadatakse üle vähemalt **2 korda aastas külaseltsi** juhatuse poolt ning sellest antakse ülevaade igal üldkoosolekul. Ettepanekud arengukava või tegevuskava muutmiseks või täiendamiseks koondab külaseltsi juhatuse jooksvalt ning need arutatakse läbi ja nende kohta tehakse otsus üldkoosolekul.